

Til:
Næringsminister Jan Christian Vestre
Postboks 8090 Dep
0032 Oslo

Oslo, 26. april, 2023

Hvordan kan sirkulærøkonomi bli en del av løsningen?

Verden står ved et veiskille. IPCCs nyeste rapport viser at vi har syv år igjen dersom vi skal begrense oppvarmingen til under 1,5 grader. Med dagens politikk er vi på vei mot over 3 graders oppvarming. Samtidig står vi i en naturkrise, hvor nedbygging av natur truer verdens biomangfold, i tillegg til at det forsterker klimakrisen.

Geelmuyden Kiese og Deloitte Norge¹ har nylig estimert en besparelse på ca. 5 millioner tonn CO₂ innen 2030, bare i Norge, dersom det i større grad tilrettelegges for sirkulære forretningsmodeller – i tide. Norge har i dag et skatte- og avgiftssystem tilpasset en lineær økonomi. Rammebetingelsene må stimulere til økt gjenbruk og reparasjon. Skift-samarbeidet tar derfor initiativ til å fremme en rekke forslag til regelverksendringer som kan bidra til å fjerne barrierer som står i veien for et sirkulært skifte i næringslivet. Dette samarbeidet består av bedrifter, fagorganisasjoner og organisasjoner med et bredt erfaringsgrunnlag. Vi håper at næringsministeren kan bidra til at våre anbefalinger følges opp fortløpende, slik at vi ikke mister mer verdifull tid.

Bruksalg og reparasjon

Dagens skatte- og avgiftssystem er innrettet slik at sirkularitet blir skattlagt flere ganger. Når barrierene blir for store, og lønnsomheten for lav, fortsetter de aller fleste å holde på sine lineære forretningsmodeller.

Brukthandeloven er innrettet for å motvirke heleri. Uheldigvis skaper loven i dag store hindringer for en sirkulær økonomi ved at man for å omsette brukte varer, også av mindre verdi, må søke løyve hos politiet. I tillegg må hver enkelt vare protokollføres og stå i en 14 dagers karantene. Vi håper på å se forslag til ny brukthandellov før sommeren slik næringsministeren lover.

En annen utfordring ved dagens brukthandel er kostnaden. Innen avhendet produkt er samlet, sjekket, rengjort og klargjort til salg, er kostnaden ofte nær prisen av nytt tilsvarende produkt. I dag må moms betales på nytt når produktet selges som brukt. Dette fører til økte kostnader og dermed økt pris, som kan føre til at mange heller velger å kjøpe nye produkter. Vi ønsker derfor momsfritak ved bruksalg. Det samme gjelder for moms på transport for brukte varer. Dette skaper en vesentlig kostnad for kjøper. For å få til en enkel brukthandel vil en sømløs transport av produktene være viktig.

Momsfritak for arbeidskostnaden ved reparasjoner er en annen lovendring hvor det er lite å tape for staten, men mye å vinne for samfunnet. I en fase hvor både små og store bedrifter prøver å legge om til sirkulære forretningsmodeller, kan dette bidra til å dytte dem i riktig retning. En annen barriere for

¹ Geelmuyden Kiese & Deloitte (2023). The Unsustainability Report.

sirkulære løsninger ved reparasjon er produktgarantier. I en sirkulær økonomi må vi reparere med gjenbrukte materialer. Krever derimot produktgarantier at man reparerer med nye eller fabrikkgodkjente deler vil dette sette bremsen på den sirkulære flyten.

Ombruk av materialer

En hovedutfordring er at det ikke finnes nok kjøpere i den andre enden av ombruksmarkedet. Det er for få prosjekter som har høye nok ombruksambisjoner, og for få som gjennomfører slike prosjekter fullt ut. En annen utfordring er mangel på arenaer og markedsplasser.

Med sine 2 millioner tonn avfall i året har bygg- og anleggssektoren mulighet til å skape store effekter dersom en større andel materialer blir gjenbrukt. I dag finnes det imidlertid ingen strukturert markedsplass for ombruks- og gjenbruksvarer i den skalaen som bygge- og anleggsbransjen opererer i. Dette handler om manglende tilgjengelighet: Lagerplass er kostbart, og samordning av brukte byggevarer fra ulike byggeplasser er ikke prioritert. I tillegg er det vanskelig å fremskaffe dokumentasjon på at de brukte produktene tilfredsstiller dagens krav. Til sammen gjør dette at økonomien i ombruksløsninger for bygg blir for dårlig. Videre må ofte planlagte løsninger omprosjekteres dersom man for eksempel «kommer over» et parti brukte vinduer med litt andre egenskaper enn opprinnelig planlagt.

14. mars åpnet Sirkulær Ressursentral AS (SRAS) på Økern i Oslo. Dette er en innovasjonspilot på en ny infrastruktur for lagring av byggevarer fra de kartlegges til de faktisk gjenbrukes. For at piloter som SRAS skal overleve og oppskaleres må både privat næringsliv og det offentlige sette seg mål om å redusere forbruket av jomfruelige ressurser.

Politikere kan stimulere til markedsplasser for gjenbruk av byggematerialer ved å innføre mer ombruksrettede standarder og dokumentasjonskrav. I tillegg bør det stilles krav til andel ombrukte materialer i offentlige byggeprosjekter, samt innføres momsfratak for salg av ombrukte byggevarer som vil redusere den kanskje viktigste barrieren for økt ombruk i byggenæringen, nemlig kostnader.

Gjenvinning

Uttaket av materialer fra jorden må ned om vi skal holde oss innenfor planetens tålegrenser, og redusere utslipp. Mange råmaterialer er også kritiske for økonomien vår, i den forstand at forsyningen blir mer og mer usikker. Jomfruelige materialer er ofte vesentlig billigere enn gjenvunnet materiale. Mens uttak av naturressurser er sterkt subsidiert, mangler det insentiver og virkemidler for utvikling av gjenvinningsteknologi, og drahjelp til markedene for gjenvunnet materiale.

Det settes nå helt konkrete avgjørelser hos våre handelspartnere for å demme opp der global handel og frie markeder har kommet til kort². Det haster for Norge å tilpasse oss den nye geopolitiske verdenssituasjonen, og finne vår plass i EUs ambisiøse ramme- og regelverk.

Det må stimuleres til mer målrettet gjenvinning av råmaterialer som er kritiske for Norge og våre handelspartnere. Satsing på utvikling av gjenvinningsteknologi og nye anlegg for gjenvinning i Norge vil hjelpe oss å holde flere materialer i kretsløpet, ta ned presset på nyutvinning, og styrke norsk industri. Det må derfor stimuleres til økt bruk av gjenvunnede materialer i innkjøps- og produktregelverk. Her kan politikerne sette tydeligere og strengere krav.

² USAs Inflation Reduction Act og EUs Critical Raw Materials Act er eksempler på endringene som nå gjøres, der selvforsyning og sikring av verdikjeder er helt sentralt.

Kompetanse og samarbeid er nøkkelen

For å skape en sirkulær økonomi må næringslivet, partene og politikerne samarbeide. Skal næringslivet klare å skape kostnadseffektive, sirkulære forretningsmodeller må politikerne hjelpe med å fjerne barrierene som eksisterer i dag.

Skift ser frem til å se regjeringens kommende handlingsplan for sirkulær økonomi, som nevnt i Hurdalsplattformen og under stormøtet om sirkulær økonomi i februar. Det er viktig at handlingsplanen definerer tydelige målsetninger som gir oss klima- og naturgevinster. Handlingsplanen bør ta i bruk statens virkemiddelapparat som ENOVA, Innovasjon Norge, Forskningsrådet, samt skatte- og avgiftssystemet til å være aktive pådrivere for den sirkulære omstillingen. Disse må også bidra til kunnskap, kompetanse og formidling som kan fremme sirkulære løsninger, gjerne etter modell fra Finland og Nederland hvor statlige organer har spilt en aktiv rolle i å utvikle verdensledende sirkulære økonomier. I tillegg er det viktig å etablere tiltak for å integrere sirkulærøkonomi i utdanninger, og for kompetanseheving og livslang læring. Andre sentrale tiltak er å bevilge midler til mer forskning på kunnskap og kompetanse som behøves i fremtiden, samt støtte høyere utdanningsinstitusjoner så de får kompetanse til å undervise om sirkulært rammeverk og tankesett. Vi håper på å se fortløpende endringer som vil hjelpe næringslivet og samfunnet som helhet med å være i stand til å nå utslippsmålene som er satt for 2030.

Oslo, 26. april, 2023

Med vennlig hilsen

Nina Riibe

Administrerende direktør

Econa

Lars Ivar Røiri

CEO

Flokk AS

Kristin Skogen Lund

Administrerende direktør

Schibsted

Bjørn Arild Thon

Administrerende direktør

RENAS AS

Karoline Andaur

Generalsekretær

WWF

Ole-Petter Thunes

Administrerende direktør

Rambøll Norge AS

Espen Karlsen

Administrerende direktør

Jernia

Geir Holmgren

Konsernsjef

Gjensidige

Turid Grotmoll

Konsernsjef

Fremtind Forsikring

Hilde Vatne

Administrerende direktør

JM Norge AS

Frank Jaegtnes

Administrerende direktør

Elektroforeningen

Bjørn Kjærland Haugland

Administrerende direktør

Skift

Kjetil E. Lein

Visepresident

NITO